

Buna guvernanta

Puncte cheie pentru sesiunile de formare:

Inițiativele și proiectele cetățenești în domeniul energiei pot lua diferite forme legale, dar indiferent de structura aleasă, este necesar ca acestea să se bazeze pe sisteme robuste de guvernanta cu scopul de:

- A garanta însușirea de către comunitate și beneficiile sociale
- A distribui sarcini în mod echitabil între consiliul de administrație și membri
- A dezvolta încrederea comunității și angajamentul acesteia.

Mesaje cheie:

- Includeți structuri adecvate de guvernanta în statutul comunității, indiferent de forma juridică, pentru a asigura un proces democratic de luare a deciziilor.
- Asigurați transparența, onestitatea și comunicarea responsabilă.
- Buna guvernanta presupune un comportament asumat.
- Acordați suficient timp pentru evoluția inițiativei comunitare.

Bune practici/ Principii de cooperare

- Aderare voluntară, deschisă
- Fiecare membru are un vot egal, indiferent de nr. de acțiuni
- Implicarea activă a membrilor prin grupuri de lucru
- Comunicare bazată pe transparență, sinceritate și responsabilitate

Studii de caz:

- Comuna KarisePermatopia (Danemarca)
- EGIS – Energiegenossenschaft Inn-Salzach

Notă: Se recomandă utilizarea exemplelor și a bunelor practici aliniate structurilor de guvernanta și formelor juridice locale.

Materiale esențiale de formare

Acest subiect ar trebui abordat ca o parte interactivă de colectare a informațiilor. Deoarece fiecare comunitate va avea propriul statut și propriile nevoi, merită subliniat că orice nevoie este acceptabilă. Ar trebui să încurajăm liderii comunității să își ghideze membrii în definirea propriilor cadre de funcționare.

- Video REScoop.eu <https://www.rescoop.eu/toolbox/video-how-an-energy-cooperative-works>
- Studiu de caz Harnessing Collective Energy care analizează structurile și practicile de guvernanta a 11 Comunități Energetice (EC) și cooperative de succes din Europa, inclusiv din Marea Britanie, Austria, Germania, Belgia, Spania, Cipru și Franța, selectate ca model pentru angajamentul lor față de practicile energetice durabile și implicarea comunității.
- Puterea în mâinile oamenilor? Implicațiile Pachetului privind Energia Curată pentru rolul proprietății comunitare în tranziția energetică europeană
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/reel.12346>
- Nota de orientare ICA privind Principiile Cooperative (CAP),
<https://ica.coop/sites/default/files/2021-11/ICA%20Guidance%20Notes%20EN.pdf>
- Broșura UN ESCAP <https://www.unescap.org/sites/default/files/good-governance.pdf>

Guvernanța în energia comunitară: de ce este importantă

În multe comunități, în special în Europa de Sud-Est, sistemele energetice se află deja în proprietate publică, dar nu operează în totalitate cu energie curată, sigură sau accesibilă. Acest lucru arată că sistemele energetice actuale suferă deja de guvernanță deficitară, astfel că energia comunitară trebuie să prezinte o modalitate mai bună și mai echitabilă de a face lucrurile.

Pentru inițiativele energetice conduse de comunități, guvernanța puternică și transparentă este esențială pentru a susține proprietatea comună și obiectivele sociale. Guvernanța trebuie concepută în jurul priorității centrale de a oferi beneficii reale prin energie curată, accesibilă și sigură.

Un element-cheie al acestui proces este încrederea: sprijinirea echipei în a-și dedica timp pentru a înțelege motivațiile fiecăruia și pentru a le transforma în valori comune și într-un scop comun.

Este important să normalizăm conflictul, neînțelegerile vor apărea, însă dacă sunt gestionate eficient, pot chiar întări reziliența grupului. Ca facilitatori, putem crea spațiul necesar pentru acest proces și putem sprijini grupurile comunitare în momentele tensionate.

Conform cadrului UN ESCAP, buna guvernanță ar trebui să fie:

- Participativă
- Orientată spre consens
- Responsabilă
- Transparentă
- Receptivă
- Eficientă și eficace
- Echitabilă și incluzivă
- Bazată pe statul de drept

Aceste caracteristici contribuie la reducerea corupției, la asigurarea faptului că vocile minorităților și ale grupurilor vulnerabile sunt auzite și la crearea unei guvernanțe capabile să răspundă atât nevoilor prezente, cât și celor viitoare ale comunității.

Spre deosebire de principiile CAP, UN ESCAP subliniază importanța unui cadru juridic echitabil în Comunitățile Energetice, acest lucru însemnând că statutul reprezintă fundamentul unei guvernanțe democratice și transparente.

Proiectarea bunei guvernanțe: putere, principii și practică

Atunci când se înființează o Comunitate Energetică, procesele de guvernanță trebuie luate în considerare încă de la început. Buna guvernanță se bazează pe o intenție clar stabilită și pe un proces decizional eficient și transparent.

Guvernanța este, în esență, despre gestionarea puterii: cine decide, cine influențează și cât de transparent este acest lucru. Energia comunitară își propune să reechilibreze puterea în sistemul energetic mai larg, dar trebuie să privească onest și dinamica puterii din interiorul grupului, pentru a proteja echitatea și beneficiul comunității în fața altor interese.

În practică, multe inițiative ajung să aibă o echipă de bază restrânsă care ia majoritatea deciziilor, acest lucru poate funcționa dacă există reguli clare, mecanisme de control și echilibru, responsabilitate și încredere. Este important ca puterea de decizie să nu fie concentrată în mâinile câtorva persoane și ca procesele de guvernare să rămână transparente, corecte și aliniate obiectivelor comunității. De exemplu: regulile și procedurile ar trebui să definească explicit modul în care sunt gestionate conflictele de interese și încălcarea încrederii.

Instrumentele formale, precum statutul și termenii de referință, trebuie completate printr-o cultură de grup sănătoasă, care să asigure participare semnificativă și incluzivă în procesele de co-creare și drepturi egale în luarea deciziilor. Acest lucru conduce la rezultate echitabile și consolidează sentimentul de apartenență și proprietate comunitară.

Canvasul de Planificare a Guvernării DECA reprezintă un instrument practic prin care grupul poate elabora aceste elemente și produce un plan de guvernare care se integrează direct în planul de afaceri.

Principiile internaționale cooperative oferă un bun reper pentru proiectarea unei guvernări solide: aderare deschisă și democratică, participare economică, autonomie, educație și informare, cooperare cu alte organizații și o preocupare reală pentru comunitate. Mai multe detalii despre aceste principii, în cele ce urmează.

Construirea încrederii și a unui scop comun

Buna guvernare nu apare de la sine. Ea se construiește prin design conștient, educație continuă și o cultură organizațională solidă, care pune pe primul loc transparența, responsabilitatea, incluziunea și beneficiul comun.

Fiecare comunitate este diferită, așadar nu există un singur model de guvernare „corect”. Rolul nostru este să contribuim la conturarea unor structuri și practici care se potrivesc oamenilor, culturii și capacităților locale și care le permit să se adapteze în timp, pe măsură ce inițiativa evoluează. Atunci când guvernarea este adaptată și flexibilă, devine mai ușor să construim încredere, un scop comun și un angajament pe termen lung față de proiectul de energie comunitară.

Principiile cooperării (CAP)

Principiile Alianței Cooperative Internaționale (CAP) urmăresc să se asigure că interesul colectiv al membrilor unei cooperative nu este compromis de investițiile sau deciziile luate de un singur membru, de un grup restrâns de membri sau de parteneri externi. În cadrul acestor principii, autonomia se bazează pe garantarea unei guvernări democratice și a unor drepturi egale de decizie pentru toți membrii, indiferent de nivelul investiției lor.

Principiile CAP:

1. Aderare voluntară și deschisă

Cooperativele sunt organizații voluntare, deschise tuturor persoanelor care pot utiliza serviciile lor și sunt dispuse să își asume responsabilitățile aferente calității de membru, fără discriminare de gen, statut social, rasă, orientare politică sau religie.

2. Control democratic exercitat de membri

Cooperativele sunt organizații democratice, controlate de proprii membri, care participă activ la stabilirea politicilor și luarea deciziilor. Membrii care servesc ca reprezentanți aleși sunt responsabili în fața membrilor. În cooperativele primare, membrii au drepturi egale de vot (un membru, un vot), iar cooperativele de nivel superior sunt, de asemenea, organizate într-o manieră democratică.

3. Participarea economică a membrilor

Membrii contribuie în mod echitabil la capitalul cooperativei și îl controlează în mod democratic. Cel puțin o parte din acest capital este, de obicei, proprietatea comună a cooperativei. Membrii pot primi o compensație limitată, dacă primesc, pentru capitalul subscris ca o condiție a calității de membru. Membrii alocă surplusurile pentru oricare dintre următoarele scopuri: dezvoltarea cooperativei, inclusiv prin constituirea de rezerve, dintre care cel puțin o parte ar fi indivizibile; acordarea de beneficii membrilor proporțional cu tranzacțiile lor cu cooperativa și susținerea altor activități aprobate de către membri.

4. Autonomie și independență

Cooperativele sunt organizații autonome, de întraajutorare, controlate de membrii lor. Dacă încheie acorduri cu alte organizații, inclusiv cu autorități publice, sau dacă atrag capital din surse externe, ele o fac în condiții care asigură controlul democratic al membrilor și mențin autonomia cooperativă.

5. Educație, formare și informare

Cooperativele oferă educație și formare membrilor, reprezentanților aleși, managerilor și angajaților, astfel încât aceștia să poată contribui eficient la dezvoltarea cooperativei. Ele informează publicul larg, în special tinerii și liderii de opinie, despre natura și beneficiile cooperării.

6. Cooperarea între cooperative

Cooperativele își servesc cel mai eficient membrii și întăresc mișcarea prin colaborare în cadrul structurilor locale, naționale, regionale și internaționale.

7. Grijă față de comunitate

Cooperativele acționează pentru dezvoltarea durabilă a comunităților lor prin politici aprobate de membri.

Bune practici:

Cazurile de succes din întreaga Uniune Europeană au demonstrat că prin construirea încrederii și asigurarea unui puternic sentiment de comunitate și de proprietate colectivă au condus la reușită în baza:

- implicării puternice a comunității și a părților interesate
- participării active a locuitorilor și a mediului de afaceri în procesul decizional
- întâlnirilor regulate și comunicării transparente
- leadership-ului municipal solid.

Studii de caz:

KarisePermatopia (Danemarca) - comunitate

Permatopia a fost înființată în 2018, având ca viziune crearea unui model concret pentru un mod de viață comunitar, sustenabil. Comunitatea promovează o cultură cu impact redus asupra mediului, bazată pe grijă reciprocă și responsabilitate față de natură.

Activități principale: producție locală de alimente, generare descentralizată de energie, turbină eoliană, sistem de încălzire bazat pe pompă de căldură, instalație de epurare a apelor uzate cu salcie.

Comunitatea include 90 locuințe eficiente energetic și se întinde pe 30 ha. Aici trăiesc aproximativ 90 copii și 141 adulți, provenind din medii și grupe de vârstă diverse, care se reunesc pentru cine comunitare de cinci ori pe săptămână.

Forma juridică: cooperativă de locuințe.

EGIS - Cooperativa Energetică Inn-Salzach

Din 2013, cooperativa EGIS implementează proiecte de energie regenerabilă pe teritoriul Germaniei. Printre acestea se numără sisteme fotovoltaice, rețele de încălzire centralizată în zone rurale, infrastructură de încărcare pentru vehicule electrice și produse de energie verde. Cooperativa abordează tranziția energetică într-un mod holistic: de ex., parcuri fotovoltaice care furnizează nu doar electricitate, ci și căldură sustenabilă.

Forma juridică: cooperativă energetică

Membri: peste 2.700

Statut: 17 pagini.

Orientări esențiale:

- Participanților ar trebui să li se ofere posibilitatea de a discuta modelul cel mai potrivit pentru propria comunitate, în funcție de circumstanțele locale (colectarea de informații de la participanți).
- Aplicarea principiilor CAP: frecvența întâlnirilor, educație și formare, apartenență (principiul „un membru-un vot”), proceduri de luare a deciziilor etc.
- Riscuri potențiale: supraîncărcarea membrilor-cheie cu responsabilități, lipsa unei comunicări transparente, rezistența la schimbare sau adaptarea lentă, includerea grupurilor marginalizate, prevenirea dominării unui grup asupra altuia.

Recomandări: Dacă este fezabil, împărțiți participanții în grupuri mai mici pentru a discuta cum ar defini ei propria comunitate locală.